

Tot welzijn van heel het volk

*Gerechtigheid verhoogt een volk; maar de zonde is een schandvlek der natien.
Spreuken 14:34*

Geachte vergadering!

Uw ogen zijn op mij gericht, maar uw gedachten gaan naar de man¹, die vijftien jaren achtereen in deze vergadering zijn rede uitsprak of deed voorlezen. Uw en mijn gedachten gaan uit naar de man, die vorig jaar in ons midden zichzelf bekende zodanig hij was: een wederspannige²; een wederspannige! Heeft hij echter ook niet in een particulier gesprek, niet zo heel lang voor zijn heengaan, nog mogen getuigen, dat Christus zijn enige hoop en verwachting was? Christus, Wie alleen alle eer toekomt en Die, daarvan vervuld, met majesteit ten hemel voer, nadat de kerker Zijn buit was geworden, en nadat Hij voor de kerk, Zijn bruid, Zijn strijd bekroond zag met gaven tot der mensen troost, opdat zelfs het wederhorig kroost altijd bij God zou wonen. Moge na zijn verscheiden³ onze geëerde voorzitter, die zichzelf zo hartgrondig verfoeien en mishagen kon, als een wederhorige, een wederspannige, en nochtans als een goede en getrouwe knecht om en in en door Christus zijn ingegaan in de vreugde zijns HEEREN, om daar al zijn waardigheden en eretekenen neer te leggen aan de voeten van de gezegende Immanuël, Die alle tranen vanwege smaad, hoon, verachting en verguizing, maar ook vanwege alle eigen afdwalingen, dwaasheden, ongerechtigheden, inwonende zonden en diepe verdorvenheid des harten afwist van de ogen. Hij moge leven, eeuwig en altoos, en rusten van zijn arbeid, en zijn werken mogen volgen om de HEERE te prijzen.

De Engelse en Schotse schrijvers, wier werken hem geenszins onbekend waren, plachten met zekere voorliefde te gewagen van het aardse lagerhuis en het hemelse hogerhuis.⁴ Wij mogen hem niet misgunnen, wanneer hij na jaren van strijd en moeite in dit wereldse lagerhuis, met name in ons vaderlandse parlement, mocht verwerven uit vrije genade het lidmaatschap van het heilig heerlijk hogerhuis. Meermalen aanschouwde hij de vorstelijke luister, waarmede twee vorstinnen, eerst Prinses Wilhelmina, onze voormalige vorstin, en naderhand onze even-

zeer geëerbiedigde Koningin Juliana, de zittingsperioden van de beide Kamers van de Staten-Generaal openden. Wat zal het zijn om die ene Koning te aanschouwen in Zijn onuitsprekelijke schoonheid! Herhaalde malen beluisterde hij de troonrede ter inleiding op de ministeriële werkzaamheden en de parlementaire beraadslagingen. Wat zal het zijn om met verwonderde oren te beluisteren woorden van eeuwig leven, volmaakt uitgesproken door lippen, waarop alle genade is uitgestort. Gedurig zal hij meegeroepen hebben en, wat meer is, in het hart gezocht hebben en gebeden: Leve de Koningin! Wat zal het zijn om met de geestdriftige schare van alle verlost en te stemmen: Zo moet de Koning eeuwig leven! Gij, beminlijk Vorst, hebt ons Gode gekocht met Uw bloed!

Geachte vergadering, aanwezigen, voor deze ogenblikken zal uw bloed van mijn hand geëist worden, en daarom wil ik in alle genegenheid tot uw eindeloos welzijn en tot waarachtige redding van uw welverdiende verdoemenis nog deze gedachte op uw zielen binden: hier op aarde in onze huidige vaderlandse situatie hebben we vertegenwoordigers, die voor de troon en de dienaars van de kroon onze wil en wensen kenbaar maken; maar eenmaal zullen alle onderdanen, wedergeboren door de zeven Geesten, Die voor de troon zijn, en het Woord des Konings, zelf tegenwoordig zijn, wanneer de Zoon Gods en der mensen zal onderworpen worden Die, Die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen. Gij allen, die me heden hoort, kunt wel vermoeden welke vraag brandt op mijn tong, welke vraag uw oren en, meer nog, uw harten moge verteren. Zullen wij daarbij tegenwoordig zijn? Of zullen we afzijdig staan, waar weinig is en knersing der tanden, aanschouwend hoe anderen, misschien door ons altijd veroordeeld en er buiten gezet, lofzingend hun hoogst geluk beleven? Doorzoekt uzelf nauw, zeer nauw, lieve vrienden, want het zal niet baten als ge uw lidmaatschap van de Staatkundig Gereformeerde Partij en uw jaarlijkse aanwezigheid op deze partijdag zult aanvoeren tot verontschuldiging en vrijspraak. Ge zegt: "Ik hoop het, ik heb een kleine hoop bij ogenblikken". Bedenk, dat we geen hoop moeten hebben of koesteren uit kracht van liefde tot onszelf en van vrees voor de straf, maar dat we dienen wedergeboren te zijn tot een levende hoop, die in ons wakker en vast is en alle zwarigheden overwint. De hoop, die we hebben, kan ons gans ontvallen, maar de levendmakende hoop beschaamt nimmermeer.

Het onderscheid is zo groot en van eeuwig beslissende betekenis, of wij de hoop en met de hoop onszelf moeten overeind houden, of dat de hoop ons het hoofd boven water houdt.

Een grote is ons ontvallen. In navolging van hem, wars van alle zweem van verdoemelijke verheerlijking van het schepsel en vergoding van de mens, willen we niets anders dan wat de apostel ergens zegt aangaande zichzelf: God verheerlijken in dominee Zandt.

Hij vond het geen vanzelfsprekende en gemakkelijke zaak, zijn politieke overtuiging aan te hangen en uit te dragen. Ondanks en tegen mezelf ben ik staatkundig gereformeerd. Dat hebben we hem in deze vergadering horen zeggen. "Mijn vader, mijn vader! Wagen Israëls en zijn ruiters!"⁵

Onwillekeurig dringt zich deze spontane uitroep van de profeet Elisa bij de hemelvaart van zijn begenadigde voorganger en vaderlijke leermeester aan ons op. Het waren stamelende woorden, waarin hij uitdrukking gaf aan twee feiten, die diepe indruk op hem maakten. "Mijn vader, mijn vader!" Hoezeer had hij Elia lief en hoe node kon hij hem afstaan. "Wagen Israëls en zijn ruiters!" Op wonderlijke, geheel ongewone wijze reed Gods genade de getrouwe profeet weg uit het strijperk van zijn leven. Toen de oude, grijze patriarch Jakob de wagens zag, waarmee Jozef, zijn zoon, tot hoge eer gestegen, hem liet halen uit Kanaän om in Egypte zich te vestigen, bezweek zijn hart en hij kon niet geloven wat hij zag. Israël zeide: "Het is genoeg; mijn zoon Jozef leeft nog"⁶. Mochten we een waarachtige indruk ontvangen, dat de meerdere Jozef leeft aan de rechterhand van Zijn hemelse Vader, en dat Hij Zijn wagenen uitzendt om Zijn wederhorig kroost thuis te halen om bij Hem in te wonen. Meer dan eens sprak Ds. Zandt het op deze vergadering uit, dat Jakob dun wordt, Sion onder een wolk gaat en de kostelijke kinderen Sions gelijk gerekend worden aan de aarden flessen. Is het niet een aanklacht, een aanfluiting, dat duizenden en duizenden, ook al noemen ze zich christenen, op zo grote zaligheid geen acht geven? Want er is een royale thuiskomst voor allen, die op aarde vreemdelingen waren!

"Mijn vader, mijn vader!" Ik meen dat velen in onze gelederen in Ds. Zandt een vaderlijke vriend hebben verloren. Node missen we zijn

eerbiedwaardige persoon. Wanneer we zijn redevoeringen, zijn preken, zijn artikelen, zijn geschriften lezen, is het of we zijn stem horen met zijn eigen speciale manier van zeggen. Zijn nagedachtenis zij ons tot rijke zegen. Hij spreke in ons midden lang nadat hij gestorven is, om ons te bewaren voor slapheid en afglijding, waartegen hij zo menigmaal gestreng en toch innerlijk liefdevol toornde. Hij was een man uit één stuk, een man van karakter. Karakter, een schaars artikel in onze dagen, en niet het minst in de politieke arena. Zo is de laatste figuur heengegaan van het eerste drietal in de geschiedenis van onze Staatkundig Gereformeerde Partij, aangeduid door de initialen B.Z.K.⁷. De predikers Barth, Zandt, Kersten. B.Z.K., het zijn ook de beginletters van de bezwaren, die tegen het bestaan van onze partij bij voortduur worden ingebracht. Men duidt het euvel, dat we van een *Beginsel* uitgaan, en wat voor een beginsel! Gods eeuwig blijvend getuigenis, opgevat naar de drie formulieren van Enigheid, de belijdenis onzer vaders. Zo er al zijn, die niet direkt bestrijden dat de politiek vanuit een beginsel moet gedreven, dan toch is het verwijt, dat we, naar populair spraakgebruik, zo Z w a a r dit alles opvatten. De tijd waarin we leven, vraagt van ons verschillende konsessies. Als men het zwaar noemt dat we Gods Woord en de belijdenis het volle pond toekennen en deze van door-slaggevende betekenis achten, welnu, dan willen we deze kwalifikatie volgaarne aanvaarden. Uiteindelijk zijn er lieden, die het volkomen met ons eens zijn, maar die juist nog niet meegaan omdat volgens hun gevoelens de partij zo K l e i n is en nauwelijks of geheel niet invloed kan uitoefenen op het landsbeleid. Alsof we geen God belijden, Die door velen zowel als door weinigen verlossen kan en wil. De gewijde en de ongewijde geschiedenis leveren afdoende bewijzen van de waarheid van dit ongetwijfeld Godswoord.

Menigeen heeft voorzeggd, dat onze partij na het heengaan van Ds. Zandt als los zand zou uiteenvallen. Gaat er dan van het beginsel, dat hij voorstond en dat wij in alle gebrek en zwakheid willen voorstaan, geen bindende kracht uit? Zijn wij dan zoekers van ijdele eer, en niet van de roem die alleen Godes is? Hebben we dan ons al die jaren geschaard rondom een mens, en stonden we dan niet op de grondslag van Gods Woord? Wij achten ons als hoofdbestuur gelukkig, dat we na het overlijden van onze voorzitter niet een "dezandtisatie"⁸ hoeven te propageren. We begeren niets anders dan voortgaan in de weg, die hij wees en die hij ging. In alle vrijmoedigheid en met sterke klem doen we op

elkeen een beroep om de ander uitnemender te achten dan zichzelf. Laat geen nijd of twist ons verkloeken ter wille van de heilige zaak, die we gebrekkig, al te gebrekkig, willen dienen. Laten we de harten opheffen, daartoe verwaardigd, tot Hem, Die wilde dat allen één zijn. Deze eenheid is alleen in Hem en van Hem. Het gaat niet om een eenheid, maar om de eenheid. Niet een eenheid gelijkerwijs de wereld die wil en vergeefs najaagt, maar de eenheid gelijkerwijs Hij en de Vader één zijn.

Heden ten dage klinkt allerwegen en steeds luider en dringender het geroep om eenheid. De toon van angst is gemakkelijk herkenbaar. Men is uitermate bevreesd voor het wijde geweld van de kernwapenen. Wie onzer durft de verschrikkingen klein en gering achten? Het is een dure roeping van de overheid om Gods Woord overal te doen prediken, opdat worde gewezen op en geprezen de enige schuilplaats in alle atoomgevaaren! Wel gaf de regering richtlijnen om zo mogelijk het vege lijf te bergen, maar waarom de verkondigster van goede boodschap niet aangegord om te getuigen van Hem, Die ziel en lichaam kan verderven in de hel, maar Die heden nog beide wil behouden in Christus Jezus? Geachte partijgenoten, is uw schuilplaats in gereedheid? Geen fall-out kan de ziel verderven, die opwaarts stijgt tot Christus, haar Hoofd.

Dringender klinkt het geroep om eenheid. De Wereldraad van kerken zoekt dit in oekumenische ijver na te streven. Op de laatste assemblee is ook de Orthodoxe Kerk van Rusland toegetreden. Het is allerm minst onze roeping om ons tegen meerdere eenheid te verzetten. Maar we moeten als bindende eis vooraf stellen, dat deze eenheid moet gezocht in volstreekte gehoorzaamheid aan Gods Woord. Vorig jaar kwam de Wereldraad in India's hoofdstad New-Delhi bijeen. De klacht kwam naar voren, dat de beraadslagingen al te veel het karakter droegen van de besprekingen op de zittingen van de Verenigde Naties⁹. Voor het eerst waren in New-Delhi waarnemers van de rooms-katholieke kerk.

Jaar na jaar hebben uw voorzitters, dominee Kersten en dominee Zandt, gewezen op het gevaar van de opdringende macht van de rooms-katholieke kerk. Uitreuren hebben ze er op gewezen, dat ze geen haat wilden zaaien en kweken tegen medeburgers, maar dat ze gedreven werden uit oprechte bewogenheid voor de zielezaligheid. De prediking voor en de praktijken van het roomse bijgeloof zijn immers onweerstaanbaar aantrekkelijk voor het onwedergeboren, natuurlijk mensenhart. We moeten de paap in eigen hart gedurig betrappen om te

beseffen hoe gevaarlijk en zielsmisleitend de leerstellingen van Rome wel zijn. Juist in relatie tot het oekumenisch streven moeten we wijzen op de activiteiten van de stoel van Rome. De situatie is gevaarlijker dan ooit. Hebben onze voorgangers deze tijden niet voorspeld? Volgt met alle aandacht de gang van zaken, en ge zult ontdekken dat thans de gewoonste zaak van de wereld is datgene, waartegen voorheen ernstig werd gewaarschuwd en waar men toen om lachte en waar men mee spotte, omdat men het ten enenmale voor onmogelijk hield. Onder dekking van het mooie woord oekumenisch is alles mogelijk, en wie niet oekumenisch is ingesteld, geldt als enghartig, bekrompen en hopeeloos ouderwets. Welnu, we hebben de oude wet Gods lief.

Het is niet waar wat men zo bitter graag beweert in deze periode van ongekende gezagskrisis, dat de komst van Christus en de prediking van Zijn Evangelie de wet buiten werking stelt. Christus heeft Zelf met alle nadruk betuigd, dat Hij niet is verschenen om de wet te ontbinden, maar die te vervullen. Men wil ons doen geloven dat de oude wet van Mozes een afgodische instantie is, niet minder verwerpelijk dan de goden, die de heidenen aanbadten. Het zou een weldaad wezen wanneer ons volk van hoog tot laag besepte hoe grote zegen in de onderhouding van Gods inzettingen is gelegen.

Laat ons er erg in hebben, dat tegenwoordig alles mogelijk is nu de roomse kerk enige interesse aan de dag legt voor de oekumenische beweging. Er wordt gevrijd met de kerk van Rome op schaamteloze wijze. Men houdt samen bijeenkomsten, gesprekken, discussies, forum-avonden. Men gaat samen op reis en ter audiëntie bij de paus. Samen gaat men op pad om de Bijbel te verspreiden, en gezamenlijk geeft men kursussen, katechisaties en kinderbijbels. Men geurt met roomse vriendjes en kennissen. De gang van zaken is, dat velen op een geheel andere manier de kerk en de leer van Rome benaderen. Allereerst toont men heel veel begrip voor al wat de roomse kerk doet en zegt, daarna brokkelt men wat aan de bolwerken, die de vaders in de konfessie hebben opgeworpen en die men niet helemaal voor zijn rekening neemt. Tenslotte houdt men nog een hevig bezwaar over, dat meest van gemoedelijke aard is, en achter die kloof maakt men voorlopig halt. De lezing van levensbeschrijvingen van lieden, die in de loop der tijden naar de roomse kerk zijn overgelopen, kan ons leren dat het geschetste verloop een hellend vlak is, waar men zich moeilijk kan staande houden.

Kardinaal Bea, het hoofd van het r.k. sekretariaat voor de eenheid, heeft verklaard, dat de kerk geen enkel dogma zal intrekken. We weten dus wat ons te wachten staat. Geen dogma. Niet van de verdienstelijkheid van de goede werken, niet van de vervloekte afgoderij van de paapse mis, niet van de onfeilbaarheid van de paus, niet van het medeverlosserschap, de hemelvaart en de onbevleete ontvangenis van Maria. Professor Charles Boyer, hoogleraar aan de Gregoriaanse Universiteit, schreef in het gezaghebbende blad *Osservatore Romano*, dat hij na de vergadering in New-Delhi gemerkt had, dat het de vergadering ontbrak aan de leiding van de uiteindelijke autoriteit¹⁰. Deze autoriteit moet, waar het om de diepste en meest fundamentele religieuze zaken gaat, onfeilbaar zijn en tevens zichtbaar, omdat dit laatste overeenkomt met onze aardse omstandigheden en beperkte vermogens. De Israëlieten aan de voet van de Sinai begeerden in hun gouden kalf ook een onfeilbare en zichtbare autoriteit. Onze gescheiden broeders zien het nog niet, dat ze zulk een zichtbare autoriteit nodig hebben, vervolgde de hooggeleerde. Nog niet. U ziet wat de bedoeling is. De gescheiden broeders moeten zich opnieuw in gehoorzaamheid onderwerpen aan het pauselijk gezag. Ja, het is ingeburgerd om te spreken van gescheiden broeders en rooms-katholieke medegelovigen. Als ge niet ziende blind zijt, moet ge wel konstateren dat de gevaren veel en veel groter zijn dan in de tijden toen Ds. Kersten met de zijnen de Staatkundig Gereformeerde Partij heeft opgericht. Velen, die aanvankelijk zijn optreden meenden te moeten veroordelen, moeten nu eerlijkheidshalve wel toegeven dat hij juist heeft gezien. De r.k. bisschoppen beseffen terdege dat een grote kloof de belijders scheidt, doch ze zien ook de kansen, want ze achten godsdienstige gemeenschap bepaald ontoelaatbaar, maar samenzijn buiten de kerkgebouwen zeer wenselijk. De vrucht van de verfoeilijke coalitie¹¹ is een steeds inniger samengaan. In Europees verband wil men in politicis als één partij gezamenlijk optrekken. Ook voor eigen land pleit men hiervoor. In Heerenveen komen A.R. en R.K.¹² gezamenlijk met één lijst uit voor de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen. Wel een bewijs dat de gedragslijn van het hoofdbestuur, uiterste voorzichtigheid te betrachten bij het uitkomen met één lijst, volkomen juist is. Men weet niet waar men uitkomt.

De samenwerking wordt gemotiveerd door het gevleugelde woord, ons allen zo welbekend, dat roomsen en protestanten stelen op één wortel

van het geloof, maar de uitkomst zal wezen *dat men wortelt in één stoel*, namelijk die van "Petrus" zogenaamd.

De toestand is gevaarlijker dan ooit tevoren. Wat men voorheen verdraagzaamheid en eenheid boven geloofsverdeeldheid noemde, heet nu oekumeniciteit. Ondanks alle aktiviteit en beweging mogen we nimmer uit het oog verliezen, dat de eenheid geboden is en najagenswaardig, maar naar het Woord Gods. Met grote zorg en deernis mogen we het opgroeiend geslacht gadeslaan. Er is een afkerigheid van onderzoek van Gods Woord en een hekel om zich de leer der godzaligheid verstandelijk toe te eigenen. Een gemeente, die haar katechismus kent noch verstaat, is een gereede prooi van ongelooft en bijgeloof. Ouders en opvoeders moeten bedenken, dat er bloed geëist wordt van hun handen.

We signaleerden de oekumenische eenheidsbeweging op kerkelijk terrein. Ook in de gereformeerde kerken laat deze aangelegenheid de geesten ver van onberoerd. "Wat vroeger de hartader van de prediking was, wordt nu verzaakt". Het is te verwachten, dat dit alles ook in de a.r. partij, waarin de invloed van theologen en leden van de Gereformeerde Kerken sterk is, weerslag vinden zal. Mogelijk zullen er zijn, die in de christelijke partijen van anti-revolutionairen en christelijk-historischen zich steeds minder thuis zullen gevoelen. Het ligt niet op onze weg als staatkundig-gereformeerde partij om allerlei konsessies te doen om leden en stemmen te winnen. De statuten immers zeggen dat ons streven niet zozeer gericht is op een meerderheid van kiezers, als wel op de handhaving en doorwerking van de beginselen door haar beleden. Maar wel is het onze dure roeping om allen, die van harte het erfgoed der Reformatie willen verdedigen, gelegenheid te bieden om schouder aan schouder te staan.

Daarom moeten we onze kracht niet zoeken in onderlinge strijd over punten van ondergeschikt belang. Dit is nimmer toelaatbaar, maar stellig niet in de hoogst gewichtvolle tijden waarin we leven. Moge er door Gods onmisbare en verbeurde genade in ons iets openbaar komen van hetgeen de dichter zo heerlijk bezingt: Ai, ziet, hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen van hetzelfde huis als broeders samen wonen. Niet vleselijke ijver voor uitermate rechtzinnige bepalingen, maar waarachtige, gezalfde, levende godzaligheid - hoe node gemist in onze geesteloze dagen - wekt en trekt. Bekritisieren we elkaar niet meer dan dat we in oprechte smeking voor elkander het ene nodige zoeken? Gaarne menen we, dat we als getrouwen zijn overgebleven in den lande, maar we mogen wel

waken en bidden dat het zout niet smakeloos wordt. Waarmede zal het gezouten worden? Bidt, bidt in grote ernst om de Geest der genade en der gebeden.

Naar verluidt is de gereformeerde prediking uit de tijd. Is dat al niet lange jaren beweerd het gevoelen van zovelen, die de staatkundig gereformeerde beginselen voorstaan? Thans treft dit oordeel ook anderen. Daarin zien we dat een ieder, die niet meezingt in het koor, ruw terzijde wordt geworpen. Dergelijke aanvallen zijn ons, staatkundig gereformeerden, niet vreemd. Zij het om de Naam van Christus, dan zal ons tot troost zijn wat Hij gesproken heeft: "Zij hebben Mij eer dan u geheet". Het lijkt wel in onze dagen of de kerk van Christus nergens erkenning vindt. Temidden van de kerk heet men haar sekte, en onder de sekten verwijt men haar kerk te zijn.

Wanneer er op kerkelijk terrein al zoveel valt recht te zetten, is het dan niet onzinnig om zich op het terrein van de staatkunde te wagen? Zijn er geen 35 artikelen te bezien voor men aan artikel 36 toe komt? De getallen van de artikelen onzer belijdenis betekenen echter geen rangorde. De nood is opgelegd. We dienen het ene te doen en het andere niet na te laten. Men heet ons mensen van "met een boekje in een hoekje", die slechts belangstelling hebben voor hun zielezaligheid. Ja juist. Maar daarom bij het staatkundig gebeuren ten zeerste geïnteresseerd. Immers, zo lief ons onze zielezaligheid is, willen we alle afgoderij en overtreding van Gods geboden haten en vlieden, en daarom ook met alle kracht tegengaan in het openbare leven. Daar ligt de drangreden van onze strijd. Gods Woord is op het erf van de christelijke politiek al te zeer verlaagd tot een handleiding, waarin men nagaat in hoeverre men nog met de geest van de tijd en heersende koers kan meegaan. Maar het betreft niet uitsluitend aangelegenheden, die Gods Woord verbiedt of nauwelijks toelaatbaar acht. Het gaat er veel meer om, dat God iets gebiedt in Zijn getuigenis. Het gaat om het allerhoogste staatsbelang, om de welvaart van Nederland. We zijn van 's Heeren wege geroepen en verplicht na te streven dat "God van een iegelijk geëerd en gediend wordt". Om niets minder.

De spreukendichter¹³ drijft ons als een prikkel, als een diep ingeslagen nagel in onze ziel het veelzeggende woord, dat gerechtigheid een volk verhoogt. Gerechtigheid, de ongeveinsde waarneming en naleving van Gods geboden, de gehoorzaamheid aan de rechten en inzettingen des Heeren kunnen een volk op een hoger plan heffen. Het is gevaarlijk om

van achtergebleven volken te spreken. Met al onze welvaart zijn we ver ten achter gebleven bij wat we moesten zijn. Als we weldoen, als we de ordinantiën van de heilige God in acht nemen, is er gewis verhoging, maar zo niet, dan is de zonde nabij, ja binnen de deur. Niet de gerechtigheid als zodanig verhoogt ons, maar de God der gerechtigheid verheft ons om alzo uit genade zijn gave te bekronen. Hoe wenselijk is het toch, en volstrekt onmisbaar, dat Christus, onze Gerechtigheid, geen vreemdeling is in ons dierbaar Nederland, waarin de eer Gods zo kenmerkend heeft gewoond. Is er wel een stad of dorp in ons vaderland te noemen, waar nimmer een godzalige herder en leraar heeft gearbeid? Zijn er niet plekken, waar tranen geschreid zijn door oprechte kinderen Gods, begaan met de toestand van land en volk? In de dag van het gericht zullen vermaningen en tranen getuigen tegen het volk van Nederland. Och, dat we nog heden mogen bekennen wat tot onze zaligheid dienstig is. Slechts gerechtigheid kan ons volk verhogen tot een stad op een hoge berg, tot heil van gans de wereld. O vrienden, die ons vertegenwoordigt in Kamer, Staten en Raden, wijst er bij voortduur op, en moge het zijn onder zulke tranen, die vloeien in de flessen Gods, dat gerechtigheid, zondenafbrekende gerechtigheid alleen Nederland verhogen kan.

Immer, maar ook thans bijzonder, staan we als land, volk en vorstenhuis op de tweesprong. Indien we weldoen en gerechtigheid werken is er verhoging. We zullen het goede eten, maar zo we wederspanning zijn, doen wat kwaad is in de ogen des Heeren, dan zullen we ons schandvlekken, ja, dan zullen we door het zwaard gegeten worden. De staatkundig-gereformeerde partij is derhalve geen belangenpartijtje, geen splintergroepje. Zij voert in volle en brede zin van het woord een nationale politiek. Dat heeft Ds. Zandt in 1960 aan het einde van zijn rede "Christelijke politiek" duidelijk uitgesproken: "Zo zal de SGP, indien zij de geboden des Heeren betracht, ook al is zij klein en veracht, *tot welzijn van heel ons volk* zijn". De Heere moge ons schenken, niet, gelijk velen, het Woord Gods te koop te dragen, maar te spreken ook in 's lands vergaderzalen als uit oprechtheid, als uit God, in de tegenwoordigheid Gods in Christus.

Zonde is een schandvlek der natiën, vervolgt de heilige man in zijn spreuk. Gerechtigheid verhoogt een volk; hier noemt hij het enkelvoud: een volk. Thans spreekt hij in het meervoud: natiën. Wil hij daarmee uitdrukken dat het eerste spaarzaamelijk gevonden wordt, en dat het

tweede een al te voor de hand liggende en voorkomende zaak is? Aanvankelijk heeft de HEERE ook slechts een enkel uitverkoren volk Zijn woorden, rechten en inzettingen bekend gemaakt. De andere volkeren liet Hij wandelen naar het goeddunken van hun harten. Er is alle reden om te geloven, dat de schandvlek, namelijk de zonde, gelet op het eerste lid van de spreuk, de natiën vernedert, wegstoot in de ondergang, ja neerwerpt in de diepte der hel. Hoevele volkeren, eertijds aan de spits en op een toppunt van eer en roem, zijn diep vernederd, en in totale vergetelheid weggezonden! Het is waarachtig nationale politiek om te wijzen op de verschrikkelijke gevolgen van de zonden des volks, en om met alle middelen daartoe dienstig de zonden te weren en te bestrijden. Het is een drogreden, zoals vele voorstanders van zogenaamde christelijke politiek doen, te betogen dat uit oogpunt van verdraagzaamheid, en vanwege de veranderde tijdsomstandigheden het geboden is om allerlei kwaad, niet het minst waar het de heiliging van de dag des Heeren betreft, oogluikend toe te staan of door gewijzigde verordeningen te legaliseren wat voorheen geenszins geoorloofd was. Wanneer de eerste christenen en de hervormers van de stelregel waren uitgegaan, nimmer zou de vreze Gods zijn stempel gedrukt hebben op de samenleving. De Heere is niet een ijdele Aanschouwer van de zonden der volkeren. Zijn oordelen en straffen zullen niet uitblijven. Is het Woord Gods richtsnoer voor de gedragingen van de organisatie van de Verenigde Naties? Is men daar in alle kolleges en commissies overtuigd, dat zonde een zeer schadelijke schandvlek is? Wat is er van dit lichaam te wachten, waar alles op humanistische leest is geschoeid? Men spreekt van de rechten van de mens, maar niet van de eeuwige rechten van de almachtige Schepper en verheven God. De droeve praktijk leert dat het ingrijpen van de Verenigde Naties de chaos eer groter maakt. Eerder brengt men verwarring waar orde heerste, dan orde waar verwarring de overhand heeft. De organisatie van de Verenigde Naties is al even machteloos als haar voorganger, de Volkerenbond¹⁴. De laatste wereldoorlog kon niet gekeerd. Van de lankmoedigheid Gods is meer te wachten dan van de wijsheid van alle naties samen. Is niet elk land, dat deelneemt aan beraadslaging en besluit, bedacht op eigen voordeel? Gerechtigheid is niets anders dan eigenbaat. De grote spanningen duren onverminderd voort. Het duel tussen oost en west beklemt elkeen, die het wereldgebeuren gadeslaat. Tot in de wijde ruimte, die deze aarde omringt, vechten beide machten om de hegemonie. Het is een ijdele rietstaf te ver-

trouwen op humanistische overwegingen. Miljoenen zijn gedood in deze eeuw van hooggeroemde beschaving. Het proces Eichmann¹⁵ heeft duidelijk getoond tot welke wandaden een ambitieuze ambtenaar van achter zijn bureau in staat is. Het is de algemene genade Gods, die de mensheid bewaart. Als verscheurende dieren zouden volken elkaar verslinden.

Waar we zien, overal benauwde spanningen. Frankrijk dreigt onder te gaan door het Algerijnse probleem van jaren her¹⁶. Als een zwarte reus is het hele werelddeel Afrika ontwaakt¹⁷. De berichten van alle dag bewijzen op smartelijke manier, dat vrijheid nog heel wat anders is dan vrede. In de oerwouden woedt de hete strijd van vijandige stammen, en tegelijk de koude oorlog van de grootmachten van onze tijd. De wereld lijkt een Bethesda, en de werelddelen vijf zalen vol gekwelden¹⁸.

Gerechtigheid verhoogt een volk. Wat valt er te verwachten van het kommunisme, dat generlei gerechtigheid erkent dan wat de wereldrevolutie bevordert. Sommigen ademen enigszins opgelucht als sprake is van controfersen in het kommunistische kamp¹⁹. We leven echter in een tijdsgewricht, waarin wolken wederkomen na de regen. Een druk op de knop kan een hel doen losbarsten. De heidenen woeden, en de volken bedenken ijdelheid. De ernst der tijden dringt ons om de Heere te dienen met vreze. Dan is er zelfs een mogelijkheid om zich te verheugen, zij het met beving. Er is geen oplossing voor alle problemen, tenzij we leren de Zoon te kussen. Welgelukzalig zijn allen die op Hem betrouwen.

Zonde is een schandvlek der natiën. Ook in ons eigen vaderland wordt de zonde steeds driester gediend. Bij voorkeur kiest men de dag des Heeren om lusten en begeerten bot te vieren. De kranten schrijven dagelijks over moorden, bedreven door jeugdigen zelfs, over allerhande onzedelijkheid en over verduisteringen op grote schaal. Het lijkt wel of men in de geboden Gods: Gij zult niet doden, gij zult niet echtbreken, gij zult niet stelen, het woord *niet* heeft geschrapt. Bij herhaling heeft de SGP gepleit op grond van Gods eis tot wederinvoering van de doodstraf. Men acht dit barbaars en in strijd met de verlichte beschaving. Zelfs meent men wijzer te zijn dan Gods Woord, wanneer men vroom beredeneert dat het de mens niet geoorloofd is om de genadetijd te bekorten. Maar het is niet barbaars en in strijd met de beschaving om de misdaad vrij spel te gunnen. Meer dan eens komt het voor, dat men zelfs de prediking van wet en Evangelie, waaraan ons volk zulke on-

schatbare zegeningen verschuldigd is, aansprakelijk stelt voor het schrikkelijkste en huiveringwekkende kwaad.

Heidense lijkverbranding wordt dringend aanbevolen, opdat kostbare terreinen, waar we onze doden begraven, kunnen dienen voor sportdoeleinden met alle afgodische excessen.

Nadat de Staphorsters overspelers²⁰ hebben rondgereden op een wagen, zijn ze zelf op hun beurt door de hele wereldpers als op een schandwagen voortgeduwd. We willen geenszins propageren, dat het volk zelf het recht ter hand moet nemen, maar het is wel verdrietig dat ontelbare vrijheden op allerlei terrein drastisch worden beknot, terwijl aan de vrijheid tot zondigen niet mag getornd worden. Het lijkt er veel op dat men die vrijheid tot elke prijs wil behouden. Als dat achterlijk heet, dat men met de zonde geen vrede heeft, vrezen we de hooggeprezen vooruitgang.

Evenmin willen we verdedigen, dat de zogenaamde vrije boeren²¹ zelf hun recht zochten op de verkeerswegen. Als er iemand voor de vrijheid der boeren gepleit heeft, dan Ds. Kersten en later evenzeer Ds. Zandt. Ze hebben in felle bewoordingen geprotesteerd tegen alle bepalingen, die het bedrijf aan drukkende banden legden. Niettemin is het stellig van belang daarnaast te herinneren aan een woord, in 1932 door Ds. Kersten gesproken. Hij zeide als volgt: "Het is te verstaan, dat onder de vele groepen van ons volksleven, met name de boeren en de tuinders, om de grote nood waarin zij verkeren, roepen om de behartiging hunner materiële belangen in ons parlement, en beter dan tot heden geschiedde door de regering. Evenwel zal een belangen-, een boerenpartij, zonder bepaling van het ware beginsel, niet voldoen aan de eis, die ter behartiging van het wezenlijk heil des volks, zowel principieel als stoffelijk, aan onze volksvertegenwoordigers te stellen is. De stoffelijke welvaart blijft ondergeschikt aan en kan alleen voortvloeien uit handhaving van de beginselen". Tot dusver Ds. Kersten. Al zou aan alle materiële wensen voldaan zijn, als vrucht van politieke strijd, dan hadden we slechts rijke dwazen gekweekt, die ondanks volle schuren schade lijdten aan hun zielen. Laat ons dat niet vergeten.

Als vanzelf zijn we genaderd tot een bespreking van de strijd, die ons wacht. Tweemaal gaat de oproep tot de stembus dit jaar uit. De verkiezingen voor de Provinciale Staten zijn van groot gewicht. Het aantal statenleden wordt aanmerkelijk groter. Het is van belang, dat ook in de Provinciale Staten mannen worden afgevaardigd, die hun stem verhef-

fen tegen allerlei plannen, die gehele streken van ons vaderland aan grootscheepse veranderingen willen onderwerpen. We zijn er van overtuigd, dat de aanwas van de bevolking de behoefte oproept om gebieden te ontsluiten, waar men rust kan vinden. Maar het is reden tot krachtig verzet, wanneer deze soort rust de rust van de dag des Heeren verstoort. Het moet ons niet verbazen, wanneer duizenden hun schouders ophalen over zulk een politiek. Van het vroegste begin immers onzer geschiedenis lijkt het alsof de duivel, die tot zonde verleidt, veel menslievender is en veel beter de behoeften van de mensen peilt dan de HEERE onze God, Die Zijn gebod tot gerechtigheid gaf. Maar laat ons niet ontgaan dat de sympathieke, begrijpende menslievendheid van de duivel ons in de dood voert, en dat het heilig gebod Gods ten leven is. Het is u allen bekend, dat door de Staten de afgevaardigden voor de Eerste Kamer worden aangewezen. Enige tijd mocht één onzer in deze Kamer de staatkundig gereformeerde beginselen voorstaan en verdedigen.²² Het zou voldoening geven, wanneer die zetel mocht worden herwonnen. Het is toch volstrekt overbodig om u allen op te roepen in uw woonplaats en omgeving te zeggen waar het de SGP om te doen is. Om de gehoorzaamheid aan de geboden des Heeren, waarin grote loon is, ook voor land en volk. Draagt het uit in hartelijke warmte, dat gerechtigheid een volk verhoogt, en dat de zonde de schandvlek der natien is.

Niet minder gewichtvol zijn de verkiezingen voor de gemeenteraden. Weliswaar zijn er tal van wetten van hogerhand, die het de gemeenteraden moeilijk maken om in eigen ressort regels te stellen. Niemand verachte de mogelijkheden die er echter voor gemeenten nog zijn, om te bereiken wat er te bereiken is.

Strijd wacht ons. Maar nimmer hebben onze mensen de strijd geschuwd. Laat niet het wegvallen van oude vertrouwde leidlieden ons verlammen in de worsteling. Integendeel hun voorbeeld roept ons op te doen wat onze hand vindt om te doen. Het zou een verbeurde gunst zijn, wanneer we bij leven en welzijn op een volgende partijdag dankbaar mogen vaststellen, dat we niet verzwakt uit de verkiezingsstrijd tevoorschijn kwamen. Laat ons eensgezind optrekken en het beginsel stellen boven alle belang, en inzonderheid ook ons persoonlijk. Want dagelijks moeten we met diepe droefheid vaststellen, dat we zozeer ons zelf zoeken en bedoelen in alles. Soms horen we, dat mensen slechts nog Ds. Zandt hebben gestemd omdat hij, nu ja, Ds. Zandt was. Is het

echter geen belediging, wanneer we beginsel en partij gering schatten, waaraan hij al zijn krachten heeft gegeven?

Speciaal wil ik een beroep doen op de jongeren. Zij voelen zich vaak niet thuis in de partij, en de weg naar de kiesverenigingen lijkt moeilijk. Velen hebben heel wat meer wetenschap opgedaan dan hun ouders, en dan de ouderen in ons midden. Dat mag geen reden zijn tot zelfverheffing. We mogen leren om de wetenschap, die we opdeden, te paren aan wijsheid, en niet aan die van de wereld, maar aan die van boven is. Ja, deze wijsheid moge bovenal verbonden zijn met de waarachtige vreze des Heeren, die het beginsel van de ware hemelse wijsheid is. Mozes wilde aanstonds onstuimig aan het roer. God oefent Zijn knechten vele jaren in het wachten. Ik behoef slechts te wijzen op Mozes, zojuist al genoemd, en op de apostel Paulus. Beste jonge mensen, lees, herlees, overdenk en betracht in biddende afhankelijkheid wat ge vindt in Hebrëen 11: "Door het geloof heeft Mozes, nu groot geworden zijnde, geweigerd een zoon van Faraó's dochter genaamd te worden, verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting van de zonde te hebben; achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten van Egypte; want hij zag op de vergelding des loons". Deze tijd van voorspoed en welvaart is ongetwijfeld ook de tijd van de schatten van Egypte. O, Timotheüs, bewaar het pand.

Hoogst ernstig zijn de tijden, die we beleven. Ik denk tenslotte aan de situatie rondom Nieuw-Guinea²³. De periodiek "Tot vrijheid geroepen" schrijft: "En de enige groep, die weigert dit herkenningwoord - verzoening en praten - op de lippen te nemen en ter zijde blijft staan is de Staatkundig Gereformeerde Partij". Lang geleden vroeg men het Nederlandse volk of men genoeg had van Soekarno. We moeten echter constateren, de fraaie verkiezingsleuze ten spijt, dat men nog lang niet genoeg heeft van Soekarno. ²⁴ Hoezeer merken we in dit geschil, dat ook mogendheden en bondgenoten ons teleurstellen. Men meent zeker, dat men met nog een laatste hapje te gunnen het roofdier zijn vraatzucht zal afleren?

In naam van christelijkheid vraagt men verzoening en overdracht van de Papoea's aan een bewind, dat ze geenszins begeren. Het ware te wensen, dat men ook in tal van andere kwesties veelvuldiger zich afvroeg wat Christus ons gebod. Is het echter onchristelijk ons af te vragen wat recht is? Gerechtigheid verhoogt een volk. Het is bovendien

gebruikelijk om er op te wijzen, dat Nederland zoveel heeft bedorven in voormalig Nederlands Indië. Ds. Zandt heeft hier herhaaldelijk op gewezen onder aanhaling van de woorden van Ds. v. Lodenstein. Waren het juist niet de kooplieden, die uit winstbejag zoveel schade hebben aangericht? Daarom is het zo hoogst eigenaardig, dat ter wille van de handelsbelangen gepleit wordt om Nieuw-Guinea zo spoedig mogelijk over te dragen. Laat ons voorzichtig zijn, wanneer de vos passie preekt. God geve de regering wijsheid, en Hij erbarme Zich over al de onzen daarginds. Hij verhoede genadig bloedige botsing en onoverzienbare ramp. Laat ons kracht en wijsheid zoeken bij Hem, Die belooft en getrouw is. Heeft Hij ooit beschaamd doen staan? Een verwijzing naar de geschiedenis wordt zo licht afgedaan met een smalend verweer: och, dat was toen. We leven nu in andere tijden. Inderdaad, de tijden zijn veranderd, maar God is Dezelfde. Heden, gisteren en tot in eeuwigheid. Bij Hem is geen verandering of schaduw van ommekeer.

Een enkel woord tot besluit. Hoe schadelijk en schandelijk wanneer we onze eeuwige belangen verwaarlozen. Want in de behartiging van de eeuwige belangen van onze arme ziel is tevens de verzorging van alle tijdelijke en stoffelijke belangen gewaarborgd.

Het heilige zaad is en zij het steunsel van land en volk.